



СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА

Педагогіки і методики викладання
історії та суспільних дисциплін

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми

магістр
01 Освіта / Педагогіка
014 Середня освіта (Історія)
Середня освіта (Історія), магістр
3
1 рік, II семестр
Вибіркові навчальні дисципліни, визначені
навчальним планом

Дні занять
Мова викладання
Консультації

згідно з розкладом
українська
щовівторка 13.00–14.00 (201 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на платформах
ZOOM та Google-class).

Викладач

доктор педагогічних наук, професор

Контакти

Третяк Олена Станіславівна

E-mail: tretiake@gmail.com

Facebook Messenger Helena Tretiak

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ¹

Навчальна дисципліна «Етнопсихологія» охоплює коло теоретичних і практичних аспектів, що стосуються питань національно-психологічних властивостей людини, що уособлює певну етнічну культуру, спосіб життя, вдачу (ментальність), а також прагнення розкрити соціально-психологічні механізми творення і розвитку нації та історію становлення галузі знань щодо психічних ознак етносу.

Вивчення дисципліни сприяє розширенню у студентів знань з етнічної, національної психології та формуванню загальнокультурного сприйняття та розуміння етнічних цінностей.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: особливості національної етносфери; специфіка і закономірності розвитку етнічної сфери; особливості формування національного

¹ Детально про формування психологічної компетентності див. Третяк О.С. Проектування педагогічної системи підготовки магістрів-істориків. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Зб. наук. праць. Вип. 40. Кривий ріг, 2014. С. 237-243. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=gsZkGKsAAAAJ&/citation_for_view=gsZkGKsAAAAJ:KIAtU1dfN6UC

характеру; специфіка повсякденного життя етносів; проблеми формування етнокультурної спільності; ритуалізовані форми міжособистісної взаємодії та форми поведінки; символіка сімейного стану; ритуали шанування та їх соціально-психологічні функції; психологічні особливості характеру українців; елементи національної ідентичності; етнічні стереотипи та психологічний портрет нації.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох розділів:

1. Етнопсихологія як галузь психологічної науки².
2. Проблема етносу і нації в етнопсихології.
3. Вплив культурного середовища на особистість та міжетнічну взаємодію.

Метою навчальної дисципліни «Етнопсихологія» є розширення знань майбутніх педагогів з питань національно-психологічних властивостей людини, що уособлює певну етнічну культуру, спосіб життя, вдачу (ментальність), а також прагнення розкрити соціально-психологічні механізми творення і розвитку нації та історію становлення галузі знань щодо психічних ознак етносу.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність цінувати українську культуру і мультикультурність у суспільстві, діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.
ЗК 3	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. Здатність до прийняття ефективних рішень, мотивування людей до досягнення спільної мети та відповідального ставлення до професійних обов'язків.
ЗК 7	Здатність виявляти ініціативу у професійній сфері, проводити інноваційну діяльність, управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
ФК 3	Здатність організовувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти та управляти ним на засадах особистісно-орієнтованої та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.
ФК 6	Здатність забезпечувати учням здобуття освіти державною мовою, формувати їх мовно-комунікативні уміння.
ФК 7	Здатність доносити знання до учнів закладів загальної середньої освіти, формувати мотивацію та організовувати їхню пізнавальну діяльність при трансляції знань з історії.

² Третяк О. С. Створення акмеологічного середовища під час викладання дисципліни «Соціальна психологія» в студентів-істориків. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. Луганськ : Вид-во ДЗ «Луганський націон. ун-т ім. Т. Шевченка». 2014. № 1. С. 43–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spttp_2014_1_9

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Етнопсихологія як галузь психологічної науки				
1	Етнопсихологія як наука. Основні напрями етнопсихологічних досліджень	2	2	8
2	Основні статичні характеристики та психічний склад етносу	2	2	8
Розділ 2. Проблема етносу і нації в етнопсихології				
3	Поняття особистості, ментальності, етнічної ідентичності, національного характеру в етнопсихології	2	2	8
4	Етнічна свідомість та самосвідомість. Специфіка мовленнєвого спілкування	2	2	8
Розділ 3. Вплив культурного середовища на особистість та міжетнічну взаємодію				
5	Світова культура як втілення національної психології народів	2	2	8
6	Психологія українців та їхні національні особливості	2	2	8
7	Міжетнічна взаємодія та адаптація до нового культурного середовища	2	4	12
Разом за курс - 90 год.		14	16	60

Тематика практичних занять.

Розділ 1. Етнопсихологія як галузь психологічної науки

Тема 1. Етнопсихологія як наука. Основні напрями етнопсихологічних досліджень. (2 год.)

План:

1. Сучасне розуміння об'єкту та предмету етнічної психології.
2. Методологічні принципи та методи етнопсихології.
3. Напрями досліджень етнічної психології.
4. Основні етапи розвитку уявлень про предмет етнопсихології.

Тема 2. Основні статичні характеристики та психічний склад етносу. (2 год.)

План:

1. Психічний склад етносу.
2. Структурні компоненти психічного складу.
3. К. Юнг про архетипи колективного підсвідомого як основи психічного складу етносу.
4. Проблема формування етнокультурної спільності.

Розділ 2. Проблема етносу і нації в етнопсихології

Тема 3. Поняття особистості, ментальності, етнічної ідентичності, національного характеру в етнопсихології. (2 год.)

План:

1. Поняття «етнічна», «модальна», «маргінальна» особистість в етнопсихології.
2. Етапи етнізації, психологічні механізми засвоєння соціально-культурної поведінки: наслідування, ідентифікація.
3. Ментальність як етнопсихологічна ознака нації: сутність, функції, генеза. Прояв менталітету в звичаях та традиціях.
4. Сутність понять: «національна ідентичність», «національна ідея», «національний імідж».
5. Психологічна суть, фактори розвитку і зміст національного характеру.

6. Основні структурні компоненти національного характеру.

Тема 4. Етнічна свідомість та самосвідомість. Специфіка мовленнєвого спілкування (2 год.)

План:

1. Поняття «етичної свідомості» та «етичної самосвідомості». Структура та функції етичної самосвідомості.
2. Національна свідомість та національні почуття.
3. Класифікація національно-культурних чинників спілкування.
4. Етичні відмінності у мовленнєвому спілкуванні.

Розділ 3. Вплив культурного середовища на особистість та міжетнічну взаємодію

Тема 5. Світова культура як втілення національної психології народів. (2 год.)

План:

1. Суть культури, її етнічні характеристики, типологія і психологія.
2. Вплив історичного розвитку, геополітичних факторів, релігії, економічного розвитку на культурні традиції етносу.
3. Національні ідеї. Цінності, символи, святині.
4. Культурні стандарти і естетичні оцінки.
5. Погляди на сімейно-шлюбні відносини і виховання дітей.
6. Етнічні стереотипи та їх викривлення. Етноцентризм, націоналізм, шовінізм.

Тема 6. Психологія українців та їхні національні особливості. (2 год)

План:

1. Історія та теорія становлення української нації. Фази етногенезу українського етносу.
2. Етнос України, склад і психологія.
3. Субетноси, їхні проблеми. Основні етапи і сучасний розвиток субетносів.
4. Значення екологічних факторів (природи, рельєфу, клімату) та релігії в процесах формування українського етносу.
5. Дмитро Чижевський про риси українського національного характеру.
6. Аутостереотипи українців. Національний інтерес, національна ідея.
7. Стереотипи сприймання українцями представників інших націй.

Тема 7. Міжетнічна взаємодія та адаптація до нового культурного середовища. (4 год)

План:

1. Поняття адаптації, акультурації та пристосування.
2. Культурний шок та етапи міжкультурної адаптації.
3. Міжетнічна взаємодія та її основні типи.
4. Етноцентризм як механізм міжгрупового сприймання.
5. Властивості етностереотипів, ритуали міжособистісної взаємодії.
6. Види та стадії етнічних конфліктів, чинники та шляхи їх врегулювання.
7. Міграція, асиміляція, ресоціалізація, об'єднання етнічних спільнот як прояв тенденції до зближення.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Савицька О.В., Співак Л.М. Етнопсихологія : навч. посіб. Київ : Каравела, 2011. 264 с.
2. Баронин А.С. Этнопсихология. Киев : Тандем, 2002. 264 с.
3. Пірен М.І. Основи етнопсихології. Київ : Друкарня МВС України, 1998. 436 с.

Допоміжна література:

2. Гнатенко П.Й., Кострюкова Л.О. Национальная психология: анализ проблем и противоречий. Киев, 1990.
3. Гнатенко П.И. Национальный характер: монография. Днепропетровск, 1992.
4. Гнатенко П.И. Национальная психология : монография. Днепропетровск, 2000.
5. Гнатенко П.І. Український національний характер. Київ, 1994.

6. Гнатенко П.И., Павленко В.Н. Этнические установки и этнические стереотипы. Днепропетровск, 1995.
7. Гримич М. Два виміри національного характеру. *Наука і суспільство*. 1991. №8. С. 27–31.
8. Етнічна психологія: навч.-метод. посіб. / за ред. В. Д. Хруща. Івано-Франківськ, 1994.
9. Павленко В.Н., Таглин С.А. Введение в этническую психологию: учеб. пособ. Харьков, 1992.
10. Павленко В.Н., Таглин С.А. Факторы этнопсихогенеза : учеб. пособ. Харьков, 1993.
11. Павленко В.М., Таглин С.О. Етнопсихологія: навч. посіб. Київ, 1999.
12. Пірен М. Етнополітичні процеси в сучасній Україні. Київ, 1999.
13. Рибчин І. Геопсихічні реакції і вдача українця. Мюнхен, 1966.
14. Солдатенко В.Ф., Крижатвський В.П., Левенець Ю.А. Українська ідея: Істор. нарис. Київ: Наук, думка, 1995.
15. Субтельний О. Україна. Історія. 2-ге вид. Київ: Либідь, 1992.
16. Сухарев В., Сухарев М. Психологія народів и націй. Днепропетровск: Сталкер, 1997.
17. Третяк О.С., Любич О.А., Олійник О.І., Співак С.В., Чебоненко С.О. Історія української культури : навч.-метод. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 450 с.
18. Шкляр Л. Е. Етнос. Культура. Личность. Київ: Наук, думка, 1992.
19. Шульга Н.А. Этническая самоидентификация личности. Киев, Ин-т социологии НАН Украины, 1996.
19. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Мюнхен: Вид-во УВУ, 1993. С. 217.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Виховання. URL: <http://osvita.ua/school/psychology/>
2. Самовиховання та саморозвиток. URL: <http://www.meta-ukraine.com>
3. Методологія. URL: <http://management.com.ua>
4. Бібліотека Гумер. URL: www.gumer.info
5. Корпоративна система Галактика. URL: <http://ua-referat.com>
6. Найкращі он-лайн курси України та світу. URL: <https://prometheus.org.ua/>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 60 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)).

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації;

– складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;

– надавати для оцінювання лише результати власної роботи;

– не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на лекції	7	1	до 7
Робота на практичному занятті	8	5	до 40
Самостійна робота:			
Підготовка реферату	1	8+10	до 18
Підготовка індивідуального завдання	1	35	до 35
Усього:			до 100